

De menselijke conditie 1 zomercursus blok 1

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

www.maieutiek.nl

Maieutiek 2019-zomercursus_2

Hannah Arendt

- Joodse filosofe 1906-1976
- Schrijft vanuit Amerika waar ze heen is gevlucht vanuit Duitsland.
- Onderzoek naar totalitarisme geeft haar inspiratie om te onderzoeken wat mensen doen. Dat mondt uit in het boek "De menselijke conditie" (in eerdere drukken Vita activa getiteld)

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Wat is het probleem?

- De moderne tijd lijkt te slagen in dat waar al lang naar gestreefd werd, maar slechts voor weinigen bereikbaar was; vrij van arbeid zijn.
- Maar adder onder het gras; de hele maatschappij is een maatschappij van arbeiders geworden.
- Het ons nu ontdoen van arbeid maakt dat we met lege handen staan.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Wereldvervreemding

- Arendt wil zoeken naar de menselijke conditie en naar de oorsprongen van de vlucht uit die menselijke conditie die ze **wereldvervreemding** noemt;
- Vlucht naar binnen in het eigen ik,
- Vlucht naar buiten het heelal in.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Arbeid, werk en handelen

- Arbeid ; het cyclische biologische bestaan, het overleven van de soort (animal laborans)
- Werk ; het zijn in de wereld, bestendigheid en duurzaamheid voor de mens (homo Faber)
- Handelen; de menselijke conditie van de pluraliteit, het bestaan als mensen, het bieden van zingeving en vrijheid.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

De menselijke conditie

- De menselijke conditie is dat waarmee wij mensen in aanraking komen vanaf de geboorte.
- Ook al hebben we die wereld zelf gemaakt, de wereld conditioneert ons ook.
- Mensen geven de dingen betekenis en dus conditioneren wij actief voortdurend ook de wereld die ons omringt.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

De menselijke conditie 1 zomercursus blok 2

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

www.maieutiek.nl

Maieutiek 2019-zomercursus_2

Vita activa/bios politikos

Vita activa is de vertaling van *bios politikos* van Aristoteles; Er zijn 3 vormen van het leven in vrijheid;

1. Het epicuristische levenskunst die geniet van het schone (bios apolaustikos),
2. Het leven van de filosoof, contemplatie over de eeuwige dingen (bios theoretikos),
3. Het leven dat gewijd is aan de politieke zaken van de polis (bios politikos).

Deze staan tegenover het eenvoudige of natuurlijke leven (zoè). Dit leven houdt niets meer in dan het puur in-leven zijn.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Eeuwigheid of onsterfelijkheid

- Mensen zagen zichzelf als de enige stervelingen in een onsterfelijke natuur, kosmos en goden.
- Het individuele leven is lineair in een verder cyclische omgeving.
- Taak en grootheid van mensen is iets voort te brengen dat het individuele leven overstijgt. Alleen aristoi kunnen dat, de rest vervalt tot natuur.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

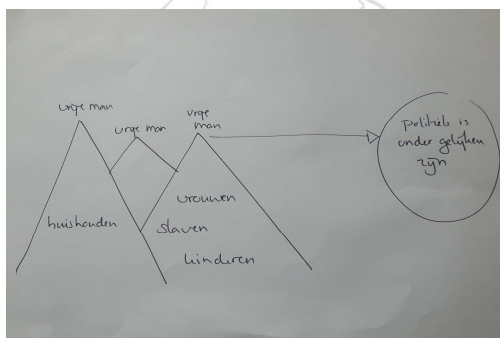
Geweld en noodzaak is vóór-politiek

De macht uitgeoefend door regeringen (staat) en vaders (huishouden) is deel van de noodzaak vooraf gaande aan bereiken van menselijke mogelijkheid van handelen en spreken in politieke sfeer.

- In de polis was de gelijkheid, tegenover de volstrekte ongelijkheid binnen het huishouden.
- Privésfeer wordt wel beschermd, maar dat begint niet met privé-bezit, (Romeins recht) maar met de gedachte dat iemand die geen huishouden heeft niet kan deelnemen aan de wereld en dus geen politiek kan bedrijven (Grieks).
- In de polis wordt geweld het vóór-politieke. De mens als *zoön politikon* is de mens in de polis die leeft in een wereld waarin het woord leidend is.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Gelijkheid is een uitvinding

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Politieke domein en het goede leven

Het politieke bestaan is spreken en handelen los van noodzaak en geweld.

“ ‘Het goede leven’ was goed omdat het, verlost van de zorg om het naakte bestaan, bevrijd van arbeid en werk, en verheven boven de alle wezens ingeboren drang tot zelfbehoud, niet langer aan het biologische levensproces was gebonden” (blz. 38)

Maieutiek 2019-zomercursus_1

De menselijke conditie 1 zomercursus blok 3 en 4

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

www.maieutiek.nl

Maieutiek 2019-zomercursus_2

Overwoekering door het maatschappelijke

Het maatschappelijke domein, waarop het levensproces zijn eigen publieke domein heeft gevestigd, heeft, bij wijze van spreken, een onnatuurlijke groei van het natuurlijke ontketend; en tegen deze groei nu, niet enkel tegen de maatschappij als zodanig maar tegen een zich voortdurend uitbreidend maatschappelijk domein, zijn het persoonlijke leven en de intimiteit enerzijds, en de politiek (in de engere zin van het woord) anderzijds, onmachtig gebleken zich te verweren." (blz. 49)

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Het maatschappelijke

- Het maatschappelijke komt op met de nationale staten. Begrippen als 'nationale economie', 'politieke economie' en 'staathuishoudkunde' maken duidelijk dat hier de natie wordt beschreven als een groot gezin.
- Macht en geweld worden staatsmonopolie om de vrijheid binnen het maatschappelijke domein te waarborgen. (of het nu bij Marx of bij Locke is)

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Gevolgen van het maatschappelijke

1. De opkomst van het maatschappelijke is een proces dat niet alleen de grenzen privé-publiek heeft opgeheven maar beide gebieden ook van betekenis heeft doen veranderen.
- In klassieke wereld was het privé-domein iets waaruit men wilde ontsnappen.
- Nu is privédomein/ privacy in plaats van een plek van deprivatie iets dat verdedigd wordt tegen de buitenwereld.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

2. En de leider is.....

- Alle maatschappijen die de vorm van het huishouden overnemen als staatsmodel (liberaal of communistisch) leiden tot onzichtbare leider.
- "Wie wil dit?" "Wie heeft dit beslist?" "Wie staat voor dit besluit?", zijn vragen die dan niet meer te beantwoorden zijn.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

3. Publieke waardering = behoefte

- Als publieke waardering een behoefte wordt als alle andere, zitten we volledig in het domein van de noodzaak en het maatschappelijke.
- Alles wat voorheen politiek in de zin van publiek handelen en spreken was, kan nu worden uitgelegd als behoeftebevrediging;
 - iets nieuws tonen,
 - publiek moed tonen,
 - daadkracht tonen,
 - kunstenaar zijn

Maieutiek 2019-zomercursus_1

4. Ontstaan van eenzaamheid in massa

- Sfeer van gezin/ huishouden is belangrijk en heeft invloed op de wereld, maar biedt een te beperkt perspectief.
- Het zien van verschillende gezichtspunten om te komen tot meer objectiviteit kan alleen in een publieke ruimte.
- Tirannie en massahysterie laten zien waar gebrek aan perspectiefverschillen toe kunnen leiden. Het is een strikt alleen zijn, ook al ben je met een massa.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

5. aandacht voor Privé domein

- Privé komt van privatief= verstoken zijn van.
- Het is klassiek gezien gedeprimeerd zijn van het onder de mensen zijn en dus van het publieke menselijke bestaan.
- Zowel christendom als marxisme zien het verdwijnen van publieke domein als heilzaam.
- Heeft te maken met veranderen van begrip privédomein van vrnl. bezit, naar rijkdom.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

6. Bezit versus rijkdom

- Bezit wordt rijkdom
- Rijkdom gaat bezit opofferen t.b.v. meer rijkdom.
- Rijkdom heeft consumptiegoederen nodig.
- Verschil tussen gebruik- en verbruiksartikelen valt weg; ook wereld constituerende artefacten worden consumptiegoederen. (kunst, huizen)

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Toen leefden ze nog lang en gelukkig...

- Maar meer rijkdom bereikt tenslotte iedereen, wat is daar mis mee?
- Wat mis gaat is dat we de scheiding privé-publiek opheffen.
- Het hebben van een onderscheid maakt duidelijk wat er op het publieke domein een rol mag spelen; zonder dat komen alleen de behoeften centraal te staan.
- De **wereld** verdwijnt als onderwerp. Daarmee verwordt politiek tot belangenbehartiging.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Wat levert het op?

- Alles wat mensen doen wordt afgemeten aan het nut, maar dat nut heeft al als basis de kost.
- Uitzonderingen? De kunstenaar, de wetenschapper? Hier zien we de emancipatie van de arbeid.
- Het is toch niet gek om een onderzoeker te vragen wat het nut is van zijn werk, hoeveel geld het oplevert, of er wel vraag is naar het kunstwerk zodat de kunstenaar zijn eigen kost kan verdienen. Alles gaat om de vraag; Kan je er je kost mee verdienen? Zo niet dan is het een hobby.

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Probleem 1

- Geweld kon alleen worden uitgeoefend op slaven en diegenen die toch al aan de noodzaak gebonden waren.
- Als iedereen arbeider is, dan kan iedereen gedwongen worden.
- Het openlijke geweld is teruggedrongen, maar dwang en toezicht worden steeds noodzakelijker om iedereen die arbeider is (en iedereen is dat) in het gareel te houden (want ze zijn al niet meer vrij).

Maieutiek 2019-zomercursus_1

Probleem 2

- Stel we besteden alle arbeid uit aan machines dan nog is er geen publiek domein maar slechts openbaar getoond privéleven.
- Vrije tijd is dan slechts tijd om weer energie op te doen om te consumeren of leidt tot verveling. Marx verwachtte dat mensen het surplus aan arbeidskracht aan 'het hogere' zouden besteden, maar dat gebeurt niet vanzelf. Harari verwacht dat mensen opgaan in spelletjes. (Homo Deus)

Maieutiek 2019-zomercursus_1